

Competitivitate și sustenabilitate în gândirea economică smithiană

Lect. univ. dr. Mircea CRICOVEAN

Universitatea „Ioan Slavici” din Timișoara

Abstract

The present study reviews the economic perspective of the great philosopher Adam Smith regarding the economic issues of his time. Both of his works, The Theory of Moral Sentiments and An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, emphasize the necessity of individual freedom for human beings to develop their professional personality within an economic system based on equality and liberty. The state plays an extremely important role, being responsible for ensuring an efficient legal framework so that the nation's wealth can grow through real competitiveness and sustainability. It is well known that the economic system can function at a high level only in a civilized society, without the state acting as an arbitrator through brutal intervention to impose order on society. Furthermore, the economic system must not only defend public goods and guarantee private and public property, with a social program focused on supporting disadvantaged social classes, but also uphold individual freedom and national security.

Keywords: economic liberalism, work, division, competitiveness, sustainability, state

Termeni-cheie: liberalism economic, muncă, diviziune, competitivitate, sustenabilitate, stat

Clasificare JEL: B12, Q01, Q56

To cite this article: Cricovean, M. (2025), *Competitivitate și sustenabilitate în gândirea economică smithiană*, CECCAR Business Review, Nº 2, pp. 2-7, <http://dx.doi.org/10.37945/cbr.2025.02.01>

➔ Considerații preliminare

Opera lui Adam Smith (1723-1790) este un punct de referință pentru orice economist sau profesionist contabil, dar și pentru cei care pot împrumuta din ideile marelui filosof al secolului al XVIII-lea pentru o înțelegere adecvată a comportamentului uman în fața competitivității și preocupării pentru sustenabilitatea muncii depuse.

Adam Smith aparține unui secol marcat de liberalism economic. Contextul epocii era impregnat de ideea că este necesar ca principiul libertății să primeze pe palierele socioeconomice și politice ale societății. Interesele ființei umane pot fi prioritare în raport cu interesele statului sau ale altor comunități (Mășu, 2014, p. 431). Liberalismul economic susține că statul nu trebuie să intervină în economie, punându-se accentul pe libertatea individuală și pe competitivitate, care sunt în măsură să asigure sustenabilitatea piețelor financiare.

Economistul englez Adam Smith este interesat de rezultatul final al acțiunilor economice și de modul concret al bunăstării națiunilor, îndeosebi în lucrarea *Avuția națiunilor. Cercetare asupra naturii și cauzelor ei* (Smith, 1962), care l-a făcut celebru prin apariția sa, în anul 1776. El este adeptul diviziunii muncii și al acordării libertății persoanei pentru o libertate deplină pe piețele externe. Schimbul liber sau liber-schimbismul duce

„la conceptul de specializare internațională în care fiecare țară are interesul să se specializeze în cele mai bune condiții de competitivitate” (Mășu, 2014, p. 432).

⇒ Competitivitate sau monopol?

Adam Smith socotește că, „oricât de egoist s-ar putea presupune că este omul, în natura lui există în mod evident unele principii care îl determină să-i pese de soarta celorlalți și care fac să-i fie necesară fericirea lor, chiar dacă el nu se alege cu nimic de pe urma ei, afară de plăcerea de a-i fi martor” (Smith, 2017, p. 25). Competitivitatea și liberul schimb nu aduc avantaje doar unei clase sociale, ci, până la urmă, produsul național brut asigură sustenabilitatea întregii economii a unei națiuni sau a popoarelor.

Autorul tratatului de economie politică despre avuția națiunilor nu promovează o economie bazată pe principiul „lăcomia este bună”. Dimpotrivă, Smith „pledează pentru piața liberă, pentru o guvernare limitată, pentru libertatea personală și pentru domnia legii tocmai pentru că de pe urma acestora cei săraci, și nu cei bogați și puternici, vor beneficia în cel mai înalt grad” (Butler, în Smith, 2011, p. 7).

Într-o lucrare recentă, Pohoată et al. (2022, p. 64) consideră că Adam Smith sintetizează cel mai bine gândirea clasicistă cu privire la raportul dintre instituții și indivizi. Autorii se folosesc de un citat din *Teoria sentimentelor morale* care ar putea indica originea ordinii și armoniei sociale, originea „șanselor jocului economic de a se solda cu reușită atunci când se bazează pe bune practici, pe instituții eficiente”.

Competitivitatea și monopolul sunt căi pe care indivizii le aleg. Jocul trimite, spune Smith, la „marea tablă de șah a vieții umane, fiecare piesă are un principiu de mișcare proprie, diferit total de acela pe care legiuitorul caută să și-l imprime. Dacă aceste două principii coincid și acționează în același sens, jocul societății umane se derulează fără dificultăți și în armonie, existând șanse mari ca oamenii să fie fericiți și să reușească în acțiunile lor. Dacă acestea sunt opuse sau diferite, jocul se derulează în mod lamentabil, iar societatea este tot timpul dezordonată până la cel mai înalt punct.” (Pohoată et al., 2022, p. 64).

⇒ Căi spre sustenabilitate

Sustenabilitatea și competitivitatea trebuie să aibă suportul unei societăți civilizate. Nu egalitatea, ci inegalitatea claselor sociale dă startul, impunându-se diviziunea muncii, care va duce la eficiența comerțului liber și la extinderea piețelor. Eficientizarea muncii și acumularea bogățiilor sporesc bunăstarea indivizilor și a națiunilor (Pohoată et al., 2022, p. 64).

Pe ce se bazează sustenabilitatea? Se apreciază că etapele care conduc spre rezultat au un iz canonic, aidoma unei slujbe religioase. Producția, repartiția, schimbul și consumul trebuie să găsească un teren fertil, bineînțeles, fără ca statul/guvernul să fie îndepărtat din acest joc. Guvernul asigură sustenabilitatea prin salariu, profit, dobândă, rentă, monedă, preț, care se constituie în factori importanți în atingerea obiectivelor propuse (Pohoată et al., 2022, p. 67).

Statul nu poate fi ignorat, el având un rol major în asigurarea libertății și securității, în furnizarea de bunuri publice și de asistență socială, cu care este îndatorat față de cei care sunt inapți pentru a presta o muncă. Smith vede statul ca pe o „mână invizibilă”. Unii autori consideră că în timp ideile smithiene au fost îndepărtate din structura economică și moralitatea capitalistă modernă și astfel s-a ajuns la „hățișul de reguli birocratizante, antiproductive și antireziliente”, cu consecințe nefaste pentru agenții economici și care pot submina sustenabilitatea propusă prin „revendicări fără suport” (Pohoată et al., 2022, p. 67).

Adam Smith vede dinamica economică și socială sustenabilă ancorată într-un cadru legislativ solid care poate evita haosul social. Economistul englez nu neagă rolul important al religiei, deși tendința de a eluda legile unui stat se află în natura umană. De aici, de la eludarea legilor, până la generalizarea corupției nu mai sunt decât câțiva pași. Fără nicio îndoială, Smith vede în fenomenul corupției, mai ales în legea breslelor, un dușman de temut împotriva sustenabilității economice (Pohoată et al., 2022, pp. 67-68).

Reputatul profesor de economie politică este de părere că un avantaj al comerțului este și scăderea ratei infraționalității și siguranța cetățeanului. Este considerată o necesitate și extinderea piețelor, care va asigura diviziunea muncii. Comercianții sunt sfătuiți să fie preocupați nu numai de piețele externe, ci și de cele autohtone pentru sustenabilitatea țării din care fac parte.

Un accent deosebit se pune pe dreptul de proprietate, care trebuie asigurat prin grija suveranului îndatorat cu promulgarea unor legi eficiente. „Oamenii care nu au proprietate nu-și pot vătăma unii altora decât trupurile și reputația.” (Smith, 2011, p. 345) Proprietățile nasc inegalități sociale. De asemenea, în atenția suveranului se impune a intra și întreținerea instituțiilor publice. Smith pune accentul pe instituțiile publice care sunt în stare să promoveze comerțul, dar și pe acelea care au rolul de educare a membrilor unei națiuni.

Smith consideră că lucrările publice pot ajuta la facilitarea comerțului. Cu siguranță, cheltuielile guvernului nu ar fi considerabile. Produsul anual al pământului este un factor determinant în cheltuielile progresive pe care statul este nevoit să le suporte din „acele venituri publice, cum sunt ele denumite de obicei, ale căror colectare și aplicare sunt atribuite puterii executive, în majoritatea țărilor” (Smith, 2011, p. 363). Sursele de finanțare identificate pentru menținerea drumurilor, râurilor, canalelor navigabile și a porturilor pot fi generate de taxe care se impun prin tranzitarea căruțelor sau vaselor, în raport cu tonajul de care dispun.

Rolul taxelor în sustenabilitatea vieții economice a unei națiuni este major. Smith nu uită să precizeze și alte surse de finanțare din care guvernul poate să întrețină lucrările publice. De exemplu, se amintește despre „taxa pentru a bate monedă” (Smith, 2011, p. 363) sau despre serviciile poștale, care susțin vistieria statului.

Taxele vor fi suportate de consumatorul final, fiind adăugate la prețul bunurilor. Beneficiarul, „persoana care plătește, în cele din urmă, taxa, va câștiga din aplicarea ei mai mult decât va pierde prin plata ei. Plata pe care o face este proporțională cu câștigul său. În realitate, nu este mai mare decât o mică parte din câștig, pe care este obligat să o cedeze pentru a obține restul câștigului. Pare imposibil de imaginat o metodă mai echitabilă de colectat o taxă.” (Smith, 2011, p. 364). În funcție de beneficiarii lor, utilitățile publice sunt suportate fie din taxele locale, fie din venitul general al statului. Nu sunt trecute cu vederea nici abuzurile care ar putea lua naștere în administrarea veniturilor locale și naționale (Smith, 2011, p. 365).

Smith propovăduiește libertatea individuală a fiecărui comerciant, fără să crediteze guvernul cu o cunoaștere a vieții economice superioară actorilor de pe piață. Pe de altă parte, nu exclude intervenția guvernului în viața socială, mai ales atunci când necesitățile impun un asemenea demers. De altfel, statul era considerat gestionarul suprem al întregii avuții naționale, prin intermediul guvernului (Smith, 2011, p. 345). El este un ordonator coerent al vieții sociale. Spre deosebire de alți economiști, de exemplu, John Stuart Mill, în concepția smithiană statul are origine divină. Mill refuză să-i aloce un asemenea atribut statului, considerând apariția sa o necesitate umană, bazată pe instituții informale în susținerea sustenabilității (Pohoată *et al.*, 2022, pp. 67-68).

Cartea a V-a din *Avuția națiunilor* analizează venitul suveranului sau al statului. Referindu-se la cheltuielile pentru susținerea armatei, Smith consideră că o primă îndatorire a suveranului este aceea de a apăra societatea de violență. Armata este întreținută din produsul muncii civililor, dar este necesar să fie avut în vedere că numărul soldaților ar trebui restrâns pentru a evita „ruinarea țării care le plătește cheltuielile pentru acest serviciu” (Smith, 2011, p. 348).

Și în cazul oștenilor se impune diviziunea muncii ca în rândul celorlalte ocupații. Smith apreciază că „diviziunea muncii este introdusă în mod natural datorită prudenței indivizilor, care descoperă că-și promovează mai bine interesul particular propriu dacă se limitează la o ocupație anume decât dacă exercită un număr mai mare de ocupații” (Smith, 2011, p. 350).

Totuși, nu întotdeauna politica statului a dat dovadă de prudență. Pentru a nu fi afectată economia unei țări în cazul în care statele invadatoare vizează „acea avuție care urmează întotdeauna progresului din agricultură și manufacturi”, se propune fie pregătirea periodică a populației prin exerciții militare, fie „întreținerea și folosirea unui anumit număr de cetățeni care să practice constant exerciții militare” (Smith, 2011, pp. 350-351). Smith

creditează armata permanentă a statului, care este net superioară unor soldați înregimentați în forțe de ordine, pe care le numește „miliții”.

Pe lângă armată, justiția ocupă un loc central. Este de datoria guvernului/suveranului „de a proteja, pe cât posibil, fiecare membru al societății de nedreptăți sau de opresiune din partea oricărui membru al acesteia” (Smith, 2011, p. 358). Pentru a reuși acest lucru, guvernul trebuie să aibă în vedere două tipuri de cheltuieli.

Puterea judecătorească trebuie separată de cea executivă, având ca factor determinant progresul continuu al societății. Atunci când puterea judecătorească este comasată cu cea executivă se creează un risc major. În acest caz, „nu prea este posibil ca justiția să fie apărată pentru a nu ajunge să fie sacrificată în numele aceluși lucru numit, la modul vulgar, politică. Persoanele cărora li s-au încredințat marile interese ale statului ar putea, chiar în lipsa unei viziuni corupte, să-și imagineze câteodată că este necesar să sacrifice drepturile unei persoane private în fața acestor interese” (Smith, 2011, pp. 360-361). Subiectivitatea suveranului poate aduce consecințe nefaste asupra independenței puterii judecătorești. Judecătorul trebuie să se bucure de stabilitate în funcție, remunerația muncii depuse netrebuind corelată cu capriciile puterii executive.

Smith consideră că privilegiile acordate clerului sau armatei sunt opuse competitivității și sustenabilității, chiar dacă munca prestată de acești funcționari creează modalități de sprijin moral al societății și mențin siguranța națională a unui stat. Evaluând investițiile financiare neproductive în armament, acesta este împotriva războiului. De asemenea, Smith se opune unor cheltuieli publice nejustificate. De exemplu, el socotește inoportun ca unele lucrări precum drumurile publice sau podurile să fie făcute „doar pentru că se întâmplă să ducă spre vila de la țară a intendentului provinciei” sau din alte motive, așa cum „se întâmplă câteodată în țări unde lucrări de acest gen sunt ridicate din alte venituri decât cele pe care ele însele sunt capabile să le genereze” (Smith, 2011, p. 364).

Părintele economiei nu uită să menționeze importanța cheltuielilor destinate instituțiilor de educare a tineretului. Tinerii urmează „trei părți ale educației școlare, cititul, scrisul și socotitul” (Smith, 2011, p. 380). El nu exclude nici educația privată, alături de învățământul public. Sigur, este necesar să fie eliminată corupția de pe orice palier al învățământului. Smith apreciază cu amărăciune că „școlile publice sunt mult mai puțin corupte decât universitățile” (Smith, 2011, p. 380). Limbile clasice, greaca și latina, intrau în cele mai importante preocupări ale tinerilor, dar pentru aceasta este nevoie de profesori iscusiți.

De importanță majoră este și remarcă smithiană cu privire la remunerarea cadrelor didactice. Salariul unui profesor depinde în cea mai mare parte de „taxe și onorariile de la elevi” (Smith, 2011, p. 380). Smith cere implicarea guvernului în prevenirea corupției din sistemul de învățământ național și instruirea adecvată a tineretului. Acesta avertizează în privința diviziunii muncii și specializării continue a resurselor umane ale națiunii. Un ins needucat „este cu totul incapabil să judece cu privire la marile și extinsele interese ale țării sale și, excepționând cazul în care cineva nu-și va da osteneala să facă ceva astfel încât lucrurile să stea altfel, el va fi incapabil să-și apere țara în război” (Smith, 2011, p. 382).

Societățile progresiste și civilizate riscă în ceea ce privește educația claselor sociale sărace, în special a muncitorilor. Intervenția guvernului se impune ca „o preocupare publică mult mai mare decât cea îndreptată către educația oamenilor cu statut și avere” (Smith, 2011, p. 383). Există diferențe majore între cetățenii țării cu un statut superior și cei mai puțin privilegiați. Educația tinerilor înstăriți, cu un statut social superior, este mult mai facilă, deoarece, bucurându-se de protecția părinților „suficient de dispuși a face cheltuielile necesare în acest scop” (Smith, 2011, p. 383), șansele ca ei să se specializeze într-o profesie/muncă sunt reale.

Nu este de ignorat nici mediul social al elitei unei țări. De exemplu, timpul pentru exersarea capacității de cunoaștere este mult mai îngăduitor cu inșii care au câștigat un anumit statut și avere, spre deosebire de oamenii obișnuți, „care nu au timp de pierdut cu educația. Părinții lor abia de-și permit să-i întrețină, chiar și la începutul copilăriei. De îndată ce sunt capabili să muncească, trebuie să se apuce de vreo meserie, prin care să-și câștige traiul.” (Smith, 2011, p. 384).

Pe fondul acestor diferențe majore între clasele sociale, Smith recomandă ca statul să intervină decisiv prin cheltuieli mici de la bugetele locale ale provinciilor pentru sustenabilitatea educației minime și pentru aceste categorii sociale. În acest sens, parohiile – unități de cult din cadrul Bisericii – pot înființa școli „unde copiii să poată fi învățați contra unei taxe atât de moderate încât chiar și cel mai obișnuit muncitor să și-o permită, învățătorul fiind plătit parțial, dar nu pe de-a-ntregul, din bani publici, pentru că, dacă ar fi plătit în totalitate sau măcar în principal din banii publici, în curând ar învăța să-și neglijeze treaba” (Smith, 2011, p. 384).

O populație instruită prezintă avantaje mari pentru statul care guvernează. Astfel se evită superstițiile, iluziile deșarte ale inșilor neinstruiți, mai ales că „o populație instruită și inteligentă este întotdeauna mai cuviincioasă și mai ordonată decât una ignorantă și proastă” (Smith, 2011, p. 386).

➔ Sursele de finanțare – mijloace de promovare a sustenabilității și competitivității

Adam Smith consideră că dezvoltarea sustenabilă a fiecărei națiuni se bazează pe resursele sale economice disponibile. Ține de gândirea economică a fiecărui guvern dezvoltarea durabilă a societății, deoarece nu se poate vorbi despre o sustenabilitate a economiei globale, care este socotită „o fantasmă. Deocamdată!” (Pohoată et al., 2022, p. 30).

Sursele de finanțare necesare acoperirii proiectelor sunt identificate ca făcând parte fie din visteria suveranului, fie din contribuțiile cetățenilor acelor țări. Conform lui Adam Smith, fondurile sau sursele de venit care ar putea aparține statului ar fi stocurile sau pământurile (Smith, 2011, p. 391). Cu toate acestea, resursele economice ar fi insuficiente. De aceea se impune ca necesarul cheltuielilor publice „să fie acoperit prin taxe de un tip sau altul, poporul aducând drept contribuție o parte din propriile sale venituri pentru a alcătui venitul public al suveranului și națiunii” (Smith, 2011, p. 393).

Sursele de venit ale persoanelor fizice sunt constituite din arendă, profit și salariu, în cazul muncitorilor. Așadar, natura veniturilor este diferită. Totuși, Smith identifică patru tipuri de taxe care pot fi colectate de la populație. Astfel, pe lângă taxele/impozitul datorat/e din arendă, profit și salariu, alte taxe vor fi impuse „în mod nediferențiat asupra uneia dintre cele trei surse ale veniturilor particulare” (Smith, 2011, p. 393).

Fiecare cetățean al statului este chemat să participe la sustenabilitatea proiectelor guvernului în mod proporțional cu capacitatea sa financiară. Smith analizează echitatea sau inechitatea impozitului. Impozitul sau taxa care cade în sarcina fiecărui cetățean trebuie să fie precis fixat(ă), și nu arbitrar(ă) (Smith, 2011, p. 394). Timpul, termenele și modalitățile de plată trebuie să se bucure de transparență pentru plătitori și terți.

Impactul social asupra impunerii impozitelor și taxelor nu este de neglijat. În acest sens sunt concludente remarcile potrivit cărora taxele trebuie să vizeze necesarul trezoreriei publice a statului. Sunt identificate situații de nesustenabilitate a politicii financiare și fiscale în cazul în care perceperea taxelor/impozitelor ar spori numărul de funcționari, ale căror salarii ar putea depăși cu mult beneficiul produsului taxei colectate, ducând, inevitabil, la generarea altor taxe suplimentare. Aceste măsuri ineficiente pot demotiva competitivitatea colectivităților. Taxele nejustificate pot genera diferite modalități faptice de evazionism care pot sucomba activitatea creatoare a unei națiuni (Smith, 2011, p. 394).

Făcând referire la datoria publică, Smith (2011, p. 402) socotește că necumpătarea statului în cheltuieli voluptuoase pe timp de pace reprezintă un preambul al „contractării de datorii pe timp de război”. În situații de criză majoră, guvernul este obligat să recurgă la împrumuturi.

➔ Concluzii

În articolul de față am analizat, în linii generale, concepția economică a marelui filosof Adam Smith referitoare la problemele economice ale vremii sale. Cele două mari lucrări ale acestuia, *Avuția națiunilor* și *Teoria sentimentelor morale*, fac trimitere la libertatea individuală atât de necesară pentru ca ființa umană să-și poată dezvolta personalitatea profesională într-un sistem economic bazat pe echitate și libertate.

Un rol important în acest sens îl joacă statul, care este însărcinat să asigure cadrul legal eficient pentru ca avuția națiunii să sporească printr-o competitivitate și o sustenabilitate reale. Sistemul economic poate funcționa la cote maxime doar într-o societate civilizată, fără intervenția brutală a guvernului. Statul poate fi doar un arbitru cu rolul major de a primi ordinea în societate. De asemenea, statul/guvernul este apărătorul bunurilor publice, garantul dreptului de proprietate publică și al proprietății private, cu un program social care are ca obiective sprijinirea claselor sociale defavorizate, și, în același timp, garantul libertății individuale și al securității naționale.

Libertate, prosperitate și securitate este treimea propusă de economistul englez pentru comerțul liber și piețele libere (Sally, în Smith, 2011, p. 14). Prin guvernul său, statul nu poate fi „indiferent față de sărăcia supușilor săi, față de progresul sau risipa din domeniile sale, de gloria sau dizgrația administrației sale” (Smith, 2011, p. 364).

Extinderea piețelor și a comerțului este cu neputință de realizat într-o societate în care nu poate fi asigurată „o administrare regulată a justiției, în care oamenii nu au un sentiment de siguranță cu privire la proprietate, în care încrederea în contracte nu este sprijinită de lege și în care autoritatea statului nu este folosită cu regularitate pentru impunerea plății datoriilor asupra tuturor celor capabili să plătească” (Smith, 2011, p. 404).

Așadar, sustenabilitate și competitivitate? Da, este posibil acest lucru, însă atât Smith, cât și alți preopinienți ai clasicismului liberal creditau obiectivele propuse doar cu condiția să fie încadrate de reguli precise, bune practice și o legislație capabilă să faciliteze efortul actorilor sociali.

Încă de la început, liberalismul economic viza legi obiective, respectarea dreptului proprietății private, deplina libertate de acțiune a agenților economici, iar piața trebuia să fie caracterizată printr-o concurență liberă și perfectă. Sigur, cu timpul, s-a admis că intervenția statului este absolut necesară în ceea ce privește procesul de supraveghere și coordonare a activității economice, iar pe piață se admite concurența imperfectă între agenții economici (Crăciuneanu, 2013, p. 67).

„Laissez-faire, laissez-passer, le monde va de lui même!” („Lasă-l, lasă-l să treacă, lumea merge de la sine!”) este expresia fiziocrată care și propunea îndepărtarea statului din viața economică. Economisții școlii clasice engleze au pus accentul pe diviziunea muncii în cadrul procesului de producție, care împreună cu veniturile muncitorilor se pot constitui în mijloace de sustenabilitate a economiei.

Doctrina economică adoptată de Adam Smith are la bază concepția despre *homo oeconomicus*, care este pe deplin rațional, egoist, liber, concurențial, competitiv și social (Crăciuneanu, 2013, p. 84). Creșterea economică depinde de numărul populației capabile să fie implicată în activități productive, de acumularea de capital care poate facilita diviziunea muncii și specializarea continuă pe o piață liberă.

Influența lui Smith asupra secolelor următoare a fost covârșitoare. Bunăoară, Jean Baptiste Say (1767-1832), referindu-se la opera smithiană, era de părere că „înainte de Smith economia politică nu a existat” (Crăciuneanu, 2013, p. 105). Cu toate acestea, moștenitorul în linie directă al filosofului scoțian este considerat John Stuart Mill (1806-1873), sintetizator al doctrinei economice al școlii englezești de economie postsmithiene.

Bibliografie

1. Crăciuneanu, V. (2013), *Teorii și doctrine economice de la Aristotel la Samuelson*, Editura Universitară, București.
2. Mășu, Ș. (2014), *Puterea economică în istoria lumii*, vol. 1, *De la Marele Rift preistoric la Marele Război din 1914. Un studiu geoeconomic, geoistoric și geopolitic*, Editura Rao, București.
3. Pohoăță, I., Diaconășu, D.E., Crupenschi, V.M. (2022), *Teoria dezvoltării sustenabile. O abordare critică*, Editura Polirom, Iași.
4. Smith, A. (1962), *Avuția națiunilor. Cercetare asupra naturii și cauzelor ei*, vol. 1, Editura Academiei Republicii Populare Române, București.
5. Smith, A. (2011), *Avuția națiunilor*, traducere M. Mitarcă, Editura Publica, București.
6. Smith, A. (2017), *Teoria sentimentelor morale*, traducere D. Crăciun, Editura Publica, București.